

Morfologija mjesnoga govora Rudina na otoku Krku

Brnić, Kristina

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:249914>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Kristina Brnić

**Morfologija mjesnoga govora Rudina na otoku
Krku**

(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Kristina Brnić
Matični broj: 0009086061

Morfologija mjesnoga govora Rudina na otoku Krku

DIPLOMSKI RAD

Diplomski sveučilišni studij: Hrvatski jezik i književnost – nastavnički modul/Talijanski jezik i književnost – nastavnički modul

Mentor: doc. dr. sc. Marina Marinković

Rijeka, 24. travnja 2024.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam diplomski rad naslova (*dodaj naslov*) izradila samostalno pod mentorstvom doc. dr. sc. Marine Marinković.

U radu sam primijenila metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristila literaturu koja je navedena na kraju diplomskoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u diplomskom radu na uobičajen način citirala sam i povezala s korištenim bibliografskim jedinicama.

Studentica

Kristina Brnić

Potpis

Sadržaj

1. Uvod i metodologija	1
2. Društveno-povijesni kontekst.....	2
3. Dosadašnja morfološka istraživanja	3
3.1. Istraživanja čakavske morfologije.....	3
3.2. Istraživanja morfologije krčkih govora	4
4. Morfološki aspekt analize.....	7
4.1. Imenice	7
4.1.1. Imenice a-vrste	8
4.1.2. Imenice e-vrste	13
4.1.3. Imenice i-vrste	17
5. Zamjenice	19
5.1. Osobne zamjenice	20
5.2. Posvojne zamjenice	21
5.3. Pokazne zamjenice	21
5.4. Upitne i odnosne zamjenice	24
6. Brojevi.....	25
7. Pridjevi.....	28
7.1. Pridjevsko-zamjениčka deklinacija	28
8. Glagoli.....	33
8.1. Infinitiv.....	33
8.2. Prezent	34
8.3. Perfekt i pluskvamperfekt	35
8.4. Futur prvi i futur drugi.....	36
8.5. Kondicional prvi i kondicional drugi	36

8.6. Imperativ	37
8.7. Glagolski prilog sadašnji	37
8.8. Glagolski pridjev trpni.....	37
9. Nepromjenjive riječi.....	38
10. Zaključak.....	39
11. Prilozi	42
12. Popis literature	43
13. Sažetak i ključne riječi (<i>na hrvatskome jeziku</i>)	44
14. Naslov i ključne riječi (<i>na engleskome jeziku</i>)	44

1. Uvod i metodologija

Tema ovoga diplomskoga rada jest morfologija govora Rudina na otoku Krku. Rudine pripadaju dobrinjskim govorima. Ta pripadnost najočitija je u korištenju upitno-odnosne zamjenice *čo*, dok u drugim dijelovima otoka ova zamjenica ima malo drukčiju formu. Ovu i ostale fonološke karakteristike govora Rudina na otoku Krku, istražila sam u završnome radu, a želja za detaljnijim opisom govora Rudina jest motivacija za provedbu njegove morfološke analize, koja će ovim radom biti predstavljena.

Govor Rudina pripada govorima otoka Krka, dakle primorskom poddijalektu, srednjočakavskom ili ikavsko-ekavskom dijalektu te čakavskom narječju.

Prije same morfološke analize govora Rudina, kronološkim redom će se iznijeti spoznaje o određenim dosadašnjim istraživanjima čakavske morfologije, dok će zatim riječ biti o gotovo svim dosad provedenim istraživanjima morfologije krčkih govora, koja su svojim brojem manja u odnosu na istraživanja koja su se usredotočila na čakavsku morfologiju koja proučava morfološke značajke prema kojima se čakavski govori razlikuju ili prema kojima je većina čakavskih govora slična.

U ovome će se diplomskome radu morfološki analizirati sve vrste riječi, sljedećim redoslijedom: imenice, zamjenice i brojevi, pridjevi, glagoli, nepromjenjive riječi. Morfološka analiza provest će se na primjerima iz materijala snimljenog na terenskom istraživanju 2021. godine te manjim dijelom na primjerima koji su naknadno dobiveni usmjerenim ispitivanjem.¹ Nakon navedenoga, slijedi zaključak u kojemu se sumiraju dobiveni rezultati vezani uz prethodno proučene morfološke kategorije. Korisno je napomenuti da se nastojalo

¹ Hvala govornicima, Rudolfu i Ivanu Brniću, na izdvojenome vremenu.

oprimjeriti određene analizirane morfološke kategorije sa što više primjera te se zatim svakom primjeru pridodao njegov naglasak koji je zabilježen u snimci s terenskoga istraživanja. Onim riječima kojima značenje nije u potpunosti jasno, pridodano je objašnjenje na standardnome hrvatskome jeziku u podrubnicama.

2. Društveno-povijesni kontekst

Rudine se nalaze na sjeveroistoku otoka Krka, dijelom su Općine Dobrinj pa i u govoru imaju sličnosti s ostalim govorima dobrinjskoga područja. Riječ je o selu koje prema zadnjem popisu stanovništva provedenome 2021. godine broji petero stanovnika, od kojih samo jednu stanovnicu.² Rudine na sjeveru graniče s Općinom Omišalj, na jugu s Općinom Vrbnik, a na zapadu s Općinom Malinska-Dubašnica, dok ih na istoku dotiče Jadransko more, odnosno Vinodolski kanal.

Rudine jesu selo „novijeg datuma, a stambeni su prostori tamo podignuti za potrebe nekadašnjih pastira koji su imali ispašu na rubnim općinskim predjelima. Selo je obično imalo dvadesetak stanovnika.“³

Stanovnici Rudina bave se stočarstvom, posebno uzgojem ovaca, ali je ova djelatnost sve rjeđa zbog određenih uvjeta koji u posljednja dva desetljeća čine uzgoj ovaca sve težim. Osim stočarstva, zastupljena je i poljoprivreda, posebice uzgoj povrća, među kojim se ističe raštika, u jednome dijelu otoka zvana *bròskva*, a u govoru Rudina to je *zèlt*.

Rudine su ljeti vrlo posjećene jer se nedaleko njih nalazi jedina špilja otoka Krka otvorena za javnost, špilja Biserujka.

² Popis stanovništva iz 2021. godine, <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270>, pristupljeno: 7. ožujka 2024.

³ Božanić 2013: 29.

3. Dosadašnja morfološka istraživanja

3.1. Istraživanja čakavske morfologije

O čakavskoj morfologiji kao morfologiji jednog od triju hrvatskih narječja, dosad su provedena brojna istraživanja, međutim morfoloških je dijalektoloških istraživanja manje nego onih fonoloških. Naime, „na fonološkoj se razini dobiva slika jasnih jezičnih razlučnica.“⁴ U nastavku su izdvojena samo pojedina istraživanja vezana uz čakavsku morfologiju.

Mate Hraste posvetio je 1966. godine svoje istraživanje jednom glagolskom obliku, točnije aoristu, a rezultate istraživanja objavio je u članku *Čakavski aorist*.

Dalibor Brozović 1988. godine u knjizi *Jezik srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*, navodi određena morfološka obilježja za pojedina čakavska područja, ali ne ulazi u njihovu dublju analizu, već ih prikazuje zajedno s morfološkim karakteristikama štokavskoga i kajkavskoga narječja, pišući i o povijesnome razvitku pojedinih morfoloških kategorija.

Iva Lukežić 1990. godine objavljuje istraživanje pod nazivom *Čakavski ikavsko-ekavski dijalekt*, u kojemu daje određene morfološke karakteristike za primorski, kontinentalni te rubni poddijalekt.⁵

Iva Lukežić 1998. godine objavljuje knjigu *Govori Klane i Studene*, te se s morfološkoga aspekta usredotočuje na kondicional i pluralne oblike u deklinaciji.⁶

U knjizi *Čakavski ekavski dijalekt*, objavljenoj 2005. godine, Silvana Vranić naglasak je stavila na određene gramatičke morfeme u imenicama ovoga dijalekta.⁷

⁴ Turk 1996: 111.

⁵ Usp. Lukežić 1990.

⁶ Usp. Lukežić 1998.

⁷ Usp. Vranić 2005.

Godine 2007., Iva Lukežić i Sanja Zubčić objavljuju knjigu pod nazivom *Grobnički govor XX. stoljeća*, a u knjizi je dan i morfološki opis toga govora.

Josip Lisac 2009. godine objavljuje drugu knjigu unutar skupa *Hrvatska dijalektologija*, pod nazivom *Čakavska morfologija*. Osim što daje osnovne morfološke karakteristike cijeloga čakavskoga narječja, Lisac morfološki opisuje i svaki pojedini čakavski dijalekt.

Morfologiju govora sjeverozapadnoga makrosustava otoka Paga proučila je Silvana Vranić u knjizi *Govori sjeverozapadnoga makrosustava na otoku Pagu: Morfologija*, objavljenoj 2011. godine.

Irena Miloš u svome doktorskomu radu iz 2016. godine, *Prijedlozi u čakavskome ekavskom dijalektu: uvod u značenje*, morfološki opisuje, dakle, samo prijedloge navedenoga dijalekta.

U članku *Hrvatska narječja, dijalekti i govori u 20. stoljeću*, objavljenom 2018. godine u *Povijesti hrvatskog jezika 5*, Sanja Zubčić i Silvana Vranić daju morfološke opise za dijalekte čakavskoga narječja po sljedećoj podjeli: sjevernočakavski, buzetski, srednjočakavski, južnočakavski, jugozapadni istarski te lastovski dijalekt.⁸

3.2. Istraživanja morfologije krčkih govora

Provedeno je nekoliko dijalektoloških istraživanja govora otoka Krka, ipak, „stariji su istraživači jezičnu raznolikost krčkih govora pretežno otkrivali i dokazivali činjenicama koje pripadaju fonološkome planu, a morfološke su značajke navođene parcijalno i uzgred.“⁹

⁸ Usp. Zubčić–Vranić 2018.

⁹ Lukežić 1998: 123.

„Prvi je opisivač krčkih govora, Ivan Milčetić, tek trećinu svoga rada posvetio morfološkim pitanjima, i to na razini natuknica.“¹⁰ Njegovo istraživanje govora otoka Krka objavljeno je 1895. godine u *Čakavštini kvarnerskih otoka*. Morfološke kategorije na koje se Milčetić u svome istraživanju usredotočio, vidljive su iz naslova pojedinih poglavlja navedene knjige: *Pronominalna deklinacija, Složena deklinacija, Nominalna deklinacija, Konjugacija*.¹¹

Karl Heinrich Meyer u knjizi *Čakavština otoka Krka* ne navodi morfološke značajke krčkih govora, već „za [njihovu] klasifikaciju“ koristi „deset isključivo fonoloških značajki.“¹²

“U okviru znanstvenoga projekta pod nazivom *Dijalektološki opisi kvarnerskih otoka*”, između “1991. [i] 1992. godine obavljeno je terensko istraživanje svih mjesnih govora na otoku Krku”, a “u terenski su upitnik (...) bila ugrađena i pitanja koja se odnose na morfologiju.”¹³

Velik doprinos istraživanju morfologije krčkih govora dala je Iva Lukežić u knjizi *Govori otoka Krka*, objavljenoj 1998. godine. Lukežić navodi da su „govori otoka Krka (...) dio morfološkoga podsustava općehrvatskoga morfološkoga sustava sačinjenog od: imeničkih riječi“ koje se dekliniraju, „glagola“ koji se konjugiraju te „nepromjenjivih riječi“.¹⁴ Lukežić dijeli krčke govore na sljedeći način:

1. morfološki mikrosustav autohtonih starinačkih govora s arhaičnijom i naglašeno konzervativnom deklinacijom, te standardnim čakavskim inventarom glagolskih oblika:

¹⁰ Lukežić 1998: 123.

¹¹ Usp. Milčetić 1895.

¹² Usp. Meyer 1996.

¹³ Lukežić 1998: 124.

¹⁴ Isto, str. 126.

- 1.a) arhaično-konzervativni model
- 1.b) konzervativno-inovativni model
2. morfološki mikrosustav starijih doseljeničkih govora s djelomice narušenom polaznom srednjočakavskom deklinacijom i s arhaičnijim inventarom glagolskih oblika:
 - 2.a) konzervativniji model s počecima dekompozicije deklinacijskih paradigmi
 - 2.b) inovativniji model s dekomponiranim pluralnim dijelom deklinacijskih paradigmi
3. interferentni morfološki mikrosustav s glagolskim inventarom 1. mikrosustava, a s dva podmodela u deklinaciji:
 - 3.a) podmodel s deklinacijom interferentnom između 1.a), 1.b) i 2a) modela i s neusustavljenim inovacijama
 - 3.b) podmodel s deklinacijom istovjetnom 2.a) modelu¹⁵

Govor Rudina pripada arhaično-konzervativnome modelu.

Ovaj je model svojstven govoru mjesta imenom Omišalj (*Omišej*) na sjeveru otoka Krka, te starinačkim govorima na istoku otoka: govoru mjesta imenom Vrbnik i okolnih sela imenom Garica, Kampelje (*Kampeje*), Klanice i Risika, te govorima dobrinjske skupine, koju čine govori mjesta imenom Dobrinj, Tribulje (*Tribuje*), Klimno (*Kivna*), Soline, Rudine, Sužan, Polje (*Poje*), Gostinjac (*Gostinjoc*), Hlapa, Gabonjin, Šilo, Rasopasno, Čižići, (*Čižiće*), Sveti Ivan (Dobrinjski), Dolovo¹⁶ (*Dolova*), Kras, Sveti Vid (Dobrinjski), Žestilac (*Žestiloc*), Županje.¹⁷

Mieczyslaw Malecki u knjizi *Čakavske studije* iz 2007. godine, dijeli govore otoka Krka na “jugozapadne” i “sjeveroistočne”, a među kriterijima za njihovo određivanje manje je morfoloških, nego fonoloških karakteristika. Morfološke se karakteristike odnose na imenice:

¹⁵ Isto, str. 148.

¹⁶ Selo Dolovo danas je u potpunosti napušteno, što dokazuje i posljednji popis stanovništva iz 2021. godine. Usp. <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270>, pristupljeno 23. veljače 2024.

¹⁷ Isto, str. 150.

u 2. skupini u gen. jd. ž. r. i nom. mn. ž. r. imenica s tvrdom osnovom (a time samim i u ak. mn. ž. r.) sačuvao se je stari nastavak (< *-y), dok se je u 1. skupini u tim padežima pod utjecajem mekih osnova pojavio novi nastavak (-e). (...) U 1. skupini nastavak u instr. jd. ž. r. je -u, dok je u 2. -un. U 2. skupini sačuvao se je stari nastavak u nom. jd. ž. r. -i < *-y, u 1. noviji -va.¹⁸

4. Morfološki aspekt analize

4.1. Imenice

Prije svega, važno je napomenuti da se „deklinacija imenica u svim krčkim govorima uklapa u općehrvatski morfološki sustav“ koji je „ujedno i općečakavski po arhaičnijem tipu relacijskih morfema u pluralu imenica i ostalih deklinabilnih riječi.“¹⁹ Imenice u čakavskome sustavu imaju karakteristične kategorije kao što su muški, ženski i srednji rod ili kategorije jednine i množine te padeža. Za mjesni govor Dobrinja i okolice, pa tako i Rudina, ustaljena su mnoga obilježja koja potječu iz općeslavenske faze razvoja hrvatskoga jezika.

Iva Lukežić uvrštava govore dobrinjštine u starinačke govore arhaično-konzervativnoga modela. Primijećeno je da relacijski morfemi u deklinaciji imenica u govoru Rudina većinom odgovaraju onima koje je Iva Lukežić izdvojila kao svojstvene ovom modelu, jer govor Rudina jest jedan od starinačkih govora, ali u snimkama nema primjera za sve padeže svih rodova. Stoga su pojedini primjeri naknadno dobiveni usmjerenim ispitivanjem.

¹⁸ Malecki 2007: 129–130.

¹⁹ Isto, str. 126–127.

4.1.1. Imenice a-vrste

Tablica 1. Nastavci imenica muškoga roda a-vrste

	jednina	množina
N	- \emptyset / -o / -e	-i
G	-a	/-i / -ih / - \emptyset / -ov
D	-u	-en
A	- \emptyset	-i / -e / -a
V	-e / -u	-i
L	-u	-ih / -imi
I	-on / -en	-i

Nominativ jednine imenica muškoga roda starinačkih govora konzervativno-arhaičnoga modela karakterizira ništični relacijski morfem koji je zauzeo mjesto koje su imali poluglasovi u općeslavenskome jeziku u glavnoj promjeni deklinacije imenica muškog roda, a nastavci -o i -e nalaze se u imenima koja su nastala skraćivanjem osnovnih imena: *ògõnj*, *Miko*, *põp*, *Ïve*. U genitivu za taj isti rod gramatički morfem jest -a, kao i u općeslavenskoj glavnoj deklinaciji muškoga roda: *Grâda*, *kamenâ*. Jednako vrijedi i za dativ, u kojemu jest morfem -u: *lûgu*. Ništični relacijski morfem prisutan je i u akuzativu jednine iz glavne deklinacije u primjerima *špìc* i *kàmik*. Vokativu jednine imenica muškoga roda pripadaju relacijski morfemi -e te -u, također jednaki nastavcima glavne deklinacije općeslavenskoga jezika: *Ïve*, *mâčìcu*. Relacijski morfem za lokativ muškog roda jednine u imenica je -u: *kàmiku*, *Lokvànju*, *lûgu*. Taj -u nije mogao biti dobiven iz jata glavne muške deklinacije, ali je došao iz sporedne u-deklinacije. Instrumental jednine imenica muškoga roda izražavaju gramatički morfemi -on, -en, a njihova distribucija ovisi o palatalnom, odnosno nepalatalnom dočetu osnove: *vèslõn*,

batìcēn. U općeslavenskome jeziku glavne deklinacije nastavci su *-om* i *-em*, ali u ovom govoru na taj je oblik utjecao adrijatizam.

Množinu imenica muškoga roda u nominativu izražava relacijski morfem *-i* iz glavne deklinacije: *pāšnjaki*. Neproširena osnova prisutna je u riječi *čāglji*. Riječ *vol* pripadala je u-deklinaciji, zatim je postala dijelom glavne deklinacije imenica muškoga roda, iz koje se za nominativ množine razvilo *volì, stolì, pòpi, mužì*. Nastavak *-i* u *gòsti* preuzet je iz glavne promjene.

Relacijski morfem /i/ ili /ih/ prisutan je u genitivu množine imenica muškog roda. Nastavak *-i* potječe iz sporedne i-deklinacije, a nastavak *-ih* polazi iz „L mn. o-osnova.“²⁰ U snimljenome govoru Rudina ovakav primjer može se naći na sljedećim mjestima: *grozdòvìh, tršìh, drmùnìh*²¹, *bòri*. Na dva mjesta govornik je upotrijebio relacijski morfem /ih/ u riječi *trsih*, ali iz snimljenoga rudinarskog govora proizlazi da oba govornika za iste gramatičke kategorije, dakle, genitiv množine imenica muškoga roda, češće rabe relacijski morfem /i/, nego /ih/, što je vidljivo u četiri puta ponovljenoj riječi *trsi*, zatim u *přsti* te u *měři*. Genitiv množine imenica muškoga roda karakterizira također prisustvo ništičnoga relacijskoga morfema nakon gubitka poluglasa. Ovo obilježje posebno je vidljivo pri dekliniranju mjernih jedinica. U snimci govora Rudina zabilježeni su sljedeći primjeri: *mětar, kubìk, brät, Čřžìc*. U genitivu množine imenica muškog roda nalazi se nerelacijski morfem *-ov* iz u-deklinacije: *Brestòvcov*.

Dativ množine imenica muškog roda ima relacijski morfem *-en* ili *-on*, dakle adrijatizam je ponovno utjecao na općeslavenski *-em* i *-om*: *prāscēn, posòn*.²² U akuzativu množine imenica muškoga roda pojavljuje se relacijski morfem *-i* koji

²⁰ Lukežić 2015: 48.

²¹ Neobrađeno poljoprivredno područje ograđeno gromačom.

²² *Psima*, jer u govoru Rudina kaže se *pòs*.

potječe od -y u palatalnoj osnovi te -e koje potječe od -ę nepalatalne osnove glavne deklinacije muškoga roda: *tràktori*, *kolcè*, *volì*, *třsi*, *mòsti*, *stûpi*, *mûži*, *batìci*, *snòpi*, *kàmike*, *prascè* . Dakle, opreka po palatalnosti u ovome je padežu ovoga govora ostala prisutna, kao i „u [ostalim] starosjedilačkim istočnokrčkim govorima dobrinjske, vrbničke i omišaljske skupine, u reliktima i u vinodolskim govorima.“²³ Vokativ množine imenica muškoga roda ima relacijski morfem -i, kao i u općeslavenskoj deklinaciji: *pòpi*. Primjeri s lokativom množine za muški rod imenica u snimci su sljedeći: *moštèlimi*, *Brestòvcih*, *Čžičih*, *bràtih*. Dakle, -ih potječe od -ihъ, a -imi je posljedica “poopćenja nastavaka palatalnih (mekih) osnova.”²⁴ U instrumentalu množine imenica u snimci govora Rudina nalaze se sljedeći primjeri za muški rod: *rukàvi*, dakle -i od općeslavenskoga -y, *kamenì* iz glavne promjene te *vòli* iz glavne promjene. Dakle, u nastavcima množinskih padeža zadržano je konzervativno stanje, odnosno nema sinkretiziranih oblika.

²³ Lukežić 2015: 121.

²⁴ Isto, str. 240.

Tablica 2. Nastavci imenica srednjega roda a-vrste

	jednina	množina
N	<i>-o / -e / -i</i>	<i>-a</i>
G	<i>-a</i>	<i>-ø / -i</i>
D	<i>-u</i>	<i>-an</i>
A	<i>-o / -e</i>	<i>-a</i>
V	<i>-o / -e</i>	<i>-a</i>
L	<i>-i / -u</i>	<i>-ih</i>
I	<i>-on / -en</i>	<i>-imi</i>

Nastavci za nominativ jednine imenica u srednjemu rodu jesu *-o* te *-e*, *-i*: *selò, svìtlo, sèno, kafè, stràšenje, môre*. „Uspostava relacijskog morfema /i/ u Nsg. srednjega roda“ je jedna od „posebnosti svojstvenih autohtonim starinačkim krčkim govorima“: *ùli*.²⁵ U ovom primjeru, to je „noviji /i/“ i time je prikazana „pojava svojstvena i vinodolskim i grobničkim govorima na susjednoj obali i u zaobalju“, dakle „riječ je o svojevrsnom hiperikavizmu koji u tim govorima zahvaća kategoriju zbirnih imenica srednjega roda, u kojoj se dočetna sekvencija /je/ reflektirala po istome modelu po kojemu se reflektirao jat u ikavsko-ekavskim govorima na apsolutnome kraju riječi, dakle kao /i/.“²⁶ Nastavak *-o* odgovara polaznoj glavnoj deklinaciji srednjega roda, koja sadrži i *-e* za palatalne deklinacije, ali u ovom primjeru posrijedi je romanizam (tal. *caffè*) koji također ima nastavak *-e*. U genitivu je do danas ostao nastavak *-a*: *drvà*, kao što je i relacijski morfem za srednji rod imenica u dativu jednine još uvijek *-u*: *sòncu*. Za akuzativ su to *-o*, *-e* iz glavne deklinacije imenica srednjega roda: *blàgo, môre, tlò*. *Vrìme* je pripadalo n-

²⁵ Usp. Lukežić 1998: 129–130.

²⁶ Isto, 160.

deklinaciji. Nastavak *-o* u *òko* pripadalo je *s*-deklinaciji. Za vokativ jednine imenica srednjega roda nastavci su jednaki općeslavenskim *-o*, *-e*: *selò*, *môre*. Gramatički morfem za lokativ je *-i* za palatalne deklinacije, a „kasnije se lokativ jednine izjednačio s dativom jednine“, dakle *-u*: *pòji*, *môru*, *guvnù*, *žitù*.²⁷ Gramatički morfem za instrumental jednine imenica srednjega roda je *-on* ili *-en*, u kojem je adrijatizam općeslavenskog *-om* za nepalatalne deklinacije: *věslon*, *dřvōn*, *gŭvnōn*, dok je nastavak za palatalni dočetak osnove *-en*: *môren*²⁸, *pòjen*²⁹, *sòncen*. Zanimljivo je da zanaglasna dužina nije u govoru Rudina uvijek prisutna u instrumentalu jednine imenica srednjega roda.

U nominativu množine srednjega roda imenice su zadržale relacijski morfem *-a* glavne deklinacije: *selà*. U genitivu množine istih gramatičkih kategorija nalazi se ništični relacijski morfem na mjestu poluglasa: *lèt*. Dativ množine imenica srednjega roda jest *sělān*, zbog „tendencija prema promjenama u pluralu imenica srednjega roda“ da „od iskonske morfološke bliskosti s imenicama muškoga roda“ krenu na „morfološko približavanje imenicama ženskoga roda“, kao što je *-an*.³⁰ Imenice u množini srednjega roda u akuzativu imaju općeslavenski relacijski morfem *-a*: *veslā*, *selā*, *drvā*. U vokativu množine također se nalazi općeslavensko *-a*: *selà*. Lokativ množine imenica za srednji rod odgovara glavnoj deklinaciji palatalne osnove, dakle polazi od *-ihь*: *plèćih*, *môrih*, *gŭvni^h*³¹, *pòjih*, *sòncih*. Relacijski morfem za instrumental množine imenica srednjega roda je *-imi*. Kao i u imenica muškoga roda, u nastavcima množinskih padeža imenica srednjega roda zadržano je konzervativno stanje, odnosno nema sinkretiziranih oblika.

²⁷ Barić 2005: 626.

²⁸ Od *more*.

²⁹ Polazna imenica jest *poje*.

³⁰ Lukežić 1998: 129.

³¹ Dio zemlje okružen gromačom, a u kojem se prerađivalo žito.

4.1.2. Imenice e-vrste

Tablica 3. Nastavci imenica ženskoga roda e-vrste

	jednina	množina
N	<i>-a / -i / -e / -∅</i>	<i>-i / -e</i>
G	<i>-e / -i</i>	<i>-∅ / -av</i>
D	<i>-i</i>	<i>-an / -ami</i>
A	<i>-u / -∅</i>	<i>-i / -e</i>
V	<i>-a / -o / -e</i>	<i>-e</i>
L	<i>-i</i>	<i>-ami / -ah / -an</i>
I	<i>-un</i>	<i>-ami / -ama</i>

Imenice koje se u ovome govoru nalaze u ženskome rodu jednine i u nominativu imaju relacijski morfem *-a* iz glavne deklinacije ženskih imenica, zatim *-i* iz v-deklinacije i ništični relacijski morfem iz r-deklinacije: *Uliàna*, *divôjka*, *rùka*, *bârka*, *vòna*, *smokì*, *bùra*, *mät*, *mäter*, te *-e* kao nastavak za „hipokoristična ženska imena i odmilice“: *Käte*, *Märe*.³²

Usmjerenim ispitivanjem dobiveno je da je u govoru Rudina prisutna imenica *mater*, koja pripada po Lukežić drugome obrascu

s jednakosložnom osnovom u svim oblicima:

a) U svim je oblicima ovoga obrasca stara dvosložna osnova *mater-* (drugi slog čini slijed *-er*). Oblik *mätër/mäter* preuzet je u N jd. iz A jd., gdje je osnovi *mater-* dodan nastavak *-∅*. Tako nastalo izjednačenje oblika N jd. i A jd. vjerojatno je nešto mlađe i analoškoga podrijetla prema i-osnovama ž. roda koje su opstale u sustavu kao zasebna deklinacija. (...)

³² Lukežić: 2015: 116.

b) U ostalim su padežima osnovi *mater-* dodani nastavci starih a-osnova i ja-osnova (današnja 2. sklonidbena e-vrsta). (...)

U ovome obrascu nije potvrđen oblik V jd. s osnovom *mater-*.³³

Međutim, u materijalima snimljenima na terenskome istraživanju stariji govornik upotrebljava oblik imenice *mat*, dok je mlađi govornik naknadnim usmjerenim ispitivanjem skloniji koristiti oblik imenice *mater*. Prema tome, govor Rudina bi tada pripadao i prvome obrascu. To je obrazac

nejednakosložnih osnova sa sačuvanim obilježjima starih r-osnova u N V A jd. [koji je ujedno] općehrvatski (...) i najstariji potvrđen [obrazac] u sva tri hrvatska narječja u starijim tekstovima i u 20. st. [Neka od njegovih] obilježja su (...) sljedeća:

a) Stare su nejednakosložne osnove sačuvane u svim trima padežima: u N V jd. je sačuvana jednosložna osnova *mat-*, u Ajd. i ostalim padežima osnova je dvosložna *mater-* (drugi slog čini slijed *-er*)

b) Stari su nastavci r-osnova u tim trima padežima neizmijenjeni (...) ili samo fonološki izmijenjeni starojezičnim promjenama (...) ili naknadno preinačeni.³⁴

U genitivu jednine imenica ženskoga roda e-vrste zadržano je razlikovanje palatalne i nepalatalne inačice glavne promjene, a gramatički morfemi jesu *-e* od *-ǣ* te *-i* od *-y* iz glavne deklinacije: *ložice*, *bütīgi*, *sküte*, *japnènice*. Zatim razlikujemo nastavak *-e* iz genitiva jednine glavne promjene, porijekom od prednjega nazala: *lokvè*, *žùkve*³⁵, *smokvè*, a u primjeru *crikvì* „se proširenoj osnovi dodaju morfemi nepalatalnih osnova što je evolutivni pomak u odnosu na govore u kojima se tako proširenoj osnovi i danas dodaju iskonski morfemi suglasničkih osnova“.³⁶ Nastavak *-e* u riječi *màtere* je iz r-deklinacije. U dativu jednine imenica ženskoga

³³ Isto, str. 30.

³⁴ Isto, str. 29.

³⁵ Vrba.

³⁶ Usp. Lukežić 1998: 163.

roda relacijski morfem jest *-i* nastao iz jata ili od polaznoga nastavka *-i* iz glavne palatalne promjene te iz r-deklinacije: *òvci, mäteri*. U akuzativu jednine ženskoga roda pojavljuje se relacijski morfem *-u* koji potječe od *-Ń* glavne deklinacije, dakle posljedica je refleksa stražnjega nazala. Također se u ovom padežu nalazi ništični morfem r-deklinacije: *dròbilicu, mäjü, kòsinu, stozù, nogù, zèmju, cèstu, bàlu, bârku, mäter*.

Vokativ jednine imenica ženskoga roda ima gramatičke morfeme *-o, -e* iz vokativa glavne deklinacije, dok je *-a* preuzet iz nominativa iste deklinacije: *crikvo, Märe, mälä*. Lokativ jednine imenica ženskoga roda ima relacijski morfem *-i*: *stenì, mäteri*. Instrumental jednine ženskoga roda karakterizira relacijski morfem *-un* iz glavne deklinacije i iz r-deklinacije: *četverìcün, bârkün, sikìrün, kòsün, šäkün, mäterün*. Njegov razvoj bio je složen, ovi primjeri deklinirali bi se po nepalatalnoj deklinaciji koja je u instrumentalu jednine imala nastavak *-oŃ*, a kontrakcijom se dobilo sljedeće: „*-u, -oju, -ov, (-oŃ)*“.³⁷ Na *-u* se nadodaje *-n* „prema starom dočetu Ijd. o-osnova i jo-osnova“ i to rezultira sa *-un*.³⁸ Jedno od „svojstva po kojima se deklinacija imenica starinačkih govora otoka Krka uklapa u morfološki podsustav sjevernočakavskoga i srednjočakavskoga areala“ jest „relacijski morfem /un/ u Isg. ženskoga roda.“³⁹

U množini ženskoga roda imenice u nominativu imaju gramatičke morfeme *-i* te *-e* kao u općeslavenskoj glavnoj deklinaciji i r-deklinaciji: *ženì, hòjevi*⁴⁰, *küi, krävì, òvce, škòle, lojenìce*⁴¹, *konòbe, kòšnje*⁴², *líhi*⁴³, *ùlikvi, smokvì, mätere*.

³⁷ Usp. Barić 2005: 626.

³⁸ Lukežić: 2015: 55.

³⁹ Lukežić 1998: 129.

⁴⁰ Čarape.

⁴¹ Svijeće.

⁴² Livade koje se kose.

Genitiv množine ženskoga roda ima iz glavne deklinacije i r-deklinacije ništični relacijski morfem na mjestu poluglasa: *kìl, lütār, kòšār, bāl, štòrīj, žìl, òvāc, šm̀rkūj, rukāvīc, smòkāv, mätēr*.

U snimkama nema potvrda za dativ množine imenica ženskoga roda, a nastavak iz tablice dobiven je usmjerenim ispitivanjem: *òvcan*. Dakle, *-an* je zadržan iz glavne deklinacije, samo je poluglas reduciran i nije *-am*, već je zbog adrijatizma dočeto *-m* prešlo u *-n*. Nastavak je u ovome padežu i *-ami* iz r-deklinacije u kojoj je izvorno u tom padežu nastavak bio *-bmi*: *mäterami*.

Akuzativ množine imenica ženskoga roda ima gramatičke morfeme *-i, -e* jer preuzima nastavke glavne promjene ženskoga roda, palatalne i nepalatalne: *vāže*⁴⁴, *bārki, hòjevi, mājē, òvce*, a osim toga, nastavak *-i* u *ùlikvi* može biti obilježje v-deklinacije koja je postala dijelom glavne deklinacije ženskoga roda, ali je vjerojatnije da je to morfem glavne promjene ženskoga roda. U vokativu množine imenica ženskoga roda relacijski morfem je *-e*: *crìkve, smòkve, ùlikve, bükve, lòkve* jer su se ove, kao i „većina imenica nekadašnje v-deklinacije, [uključile] u glavnu deklinaciju ženskoga roda.“⁴⁵ Primjer za lokativ množine za ženski rod jest *-ah* kao i u glavnoj ženskoj deklinaciji: *košàrah, mäs̀kàrah, žurnàdah*⁴⁶, *Gorìcah, rükāh, vrìcah*. „Nastavak *-ami* (< *-ami) neizmijenjeni je izvorni nastavak Imn a-osnova i ja-osnova“⁴⁷: *šmrkùjami, Lòkvinami*, a nastavak *-ama* „preuzet je iz D I dvojine i-osnove“: *Lòkvinama*.⁴⁸ Instrumental množine za ženski rod odgovara onomu iz glavne ženske deklinacije i r-deklinacije: *püşkami, ovcàmi, rukàmi*,

⁴³ Oranice.

⁴⁴ Predmet kojim su se izvlačile barke iz mora na kopno.

⁴⁵ Usp. Barić 2005: 626.

⁴⁶ Nadnice.

⁴⁷ Lukežić: 2015: 53.

⁴⁸ Isto, str. 69.

smokvāmi, pētāmi, mäterami, pūrānkami. *Pūrānkami* se odnosi na „naramenice“.⁴⁹ Kao i nastavci množinskih padeža imenica muškoga i srednjega roda, i nastavci imenica ženskoga roda u množini karakteristični su za konzervativno stanje, odnosno nema sinkretiziranih oblika.

4.1.3. Imenice i-vrste

Tablica 4. Nastavci imenica ženskoga roda i-vrste

	jednina	množina
N	-∅	-i
G	-i	-i / -∅
D	-i	-imi / -ami
A	-∅ / -i	-i
V	-i	-i
L	-i	-imi / -ami
I	-un	-imi / -ami

Primjeri za ovu deklinaciju većinom su dobiveni naknadnim usmjerenim ispitivanjem, u nedostatku primjera u snimkama s terenskoga istraživanja. I-deklinaciji pripada imenica koja je nekada bila dijelom r-deklinacije, *hċi*. Iz morfološkoga opisa ove imenice koji slijedi zajedno s opisom ostalih imenica i-deklinacije, vidljivo je da u govoru Rudina imenica *hċi* pripada po Lukežić prvome obrascu, u koji su uvrštene:

nejednakosložne osnove i nastavci 3. sklonidbene vrste (i-vrste) sa sačuvanim obilježjima starih r-osnova u N V A jd. Obilježja su mu sljedeća:

a) Stara jednosložna osnova (...) sačuvana je u N V jd.,

⁴⁹ Turčić 2002: 209.

b) U A jd. i ostalim padežima sačuvana je stara višesložna osnova (...),

c) Stari je nastavak r-osnova sačuvan neizmijenjen u N V jd. (-i), u A jd. samo fonološki izmijenjen (...).⁵⁰

U nominativu jednine imenica i-sklonidbe u ovome govoru oprimjeren je ništični relacijski morfem na mjestu poluglasa sporedne i-deklinacije: *nôć, křv, kôst, hčĩ*. U v-deklinaciji „imenica *krv̆v̆* razlikuje se u nominativu jednine od drugih imenica jer je akuzativni oblik preuzeo ulogu nominativa.“⁵¹ U genitivu jednine i-deklinacije nastavak jest *-i* iz polazišne i-sklonidbe, što je vidljivo iz sljedećih primjera: *kôsti, hčèri, křvi, nòći*. Nastavak *-i* iz glavne ženske promjene prisutan je i u dativu jednine i-deklinacije: *kôsti, hčèri, nòći, křvi*. U akuzativu jednine *hčĩ* ima nastavak *-i*. Ništični relacijski morfem na mjestu poluglasa sporedne i-deklinacije prisutan je u akuzativu u ovim primjerima: *kôst, nôć, křv*. Vokativ jednine imenica koje pripadaju i-deklinaciji ima nastavak *-i*: *kôsti, nòći, hčèri, křvi*, iz sporedne i-deklinacije. Lokativ jednine imenica ove deklinacije ima relacijski morfem *-i* iz i-deklinacije: *kostĩ, nòći, hčèri, křvi*. U instrumentalu jednine i-deklinacije u ovome govoru ima primjera za nastavak *-un*: *kôstũn, nòćũn, hčèrũn, křvũn*. Ovaj nastavak ima porijeklo u stražnjem nazalu nastavka *-bj̆*, a *-n* je dodan analoški.

Dok je u nominativu jednine i-deklinacije nastavak ništični relacijski morfem, nominativ množine imenica i-deklinacije karakterizira nastavak *-i* iz glavne promjene imenica ženskoga roda: *kôsti, nòći, křvi, hčèri, òći*. U genitivu množine nastavak je *-i* iz nekadašnje sporedne i-deklinacije: *kôsti, nòći, křvi, hčèri, òći*. Dativ množine karakterizira nastavak *-imi* iz glavne deklinacije imenica ženskoga roda: *kôstimi, nòćimi, hčèrimi, křvimi, òćimi*. Akuzativ množine ima

⁵⁰ Lukežić 2015: 31.

⁵¹ Damjanović 2003: 86.

nastavak *-i*, također iz i-sklonidbe: *kòsti*, *nòći*, *křvi*, *hćeri*, *òći*. Vokativ množine imenica i-deklinacije ima nastavak *-i*: *kòsti*, *nòći*, *křvi*, *hćeri*, *òći*. Lokativ množine ove deklinacije ima nastavak *-imi* iz glavnih a-osnova i ja-osnova: *kòstimi*, *òćimi*, *nòćimi*, *křvimi*, *hćèrimi*. Instrumental ima jednake nastavke kakve imaju i dativ i lokativ: *kòstimi*, *nòćimi*, *křvimi*, *hćèrimi*, dakle u govoru Rudina došlo je do sinkretizma dativa, lokativa i instrumentala.

5. Zamjenice

Autohtona zamjenica za čakavsko narječje jest *ča*. Time je ona karakteristična i za mjesni govor Rudina, to jest *čo* koje je nastalo vokalizacijom poluglasa. Ova zamjenica uvijek se koristi kako bi se izrazilo „značenje 'neživo'“. ⁵² Na ovom mjestu će se prikazati njezine različite funkcije u jeziku. Po ovoj zamjenici govor Rudina pripada grupi čakavskih govora koji se nalaze na otoku Krku. Ona može biti upitno-odnosna, ali može također imati funkciju neodređene zamjenice, dakle kada je „zamjenica“ *čo* naglašena „dugim silaznim akcentom na samoglasniku“, tada ona „ima značenje neodređene zamjenice.“ ⁵³ U snimci su primjeri koji imaju prvu funkciju sljedeći: *A čò to znači ostupat*⁵⁴? *Aš doma je rabilo delat, čò ne?* Neodređeno značenje zamjenice *čo* je u ovim primjerima: *A jesu njen čò kapuli stavjali? Ako ti je čò va glavi...*⁵⁵ Kao što je navedeno u prijašnjim poglavljima, zamjenici *ča* može biti dodana negacija. Primjerice, „nič [...], u značenju 'nešto' i niš [...], u značenju 'ništa'“. ⁵⁶ U manjoj mjeri su zastupljene rečenice koje sadrže *ništa*, češće se upotrebljavaju oblici *neč* i *nič*. Također je već prije spomenuto da se veznik *aš*, koji ima značenje 'jer', dijelom

⁵² Lukežić 1998: 165.

⁵³ Isto.

⁵⁴ Oljuštiti zрно.

⁵⁵ *Ako se sječaš...*

⁵⁶ Turk 1998: 23.

razvio iz zamjenice *ča*. Govornici iz sela Rudine potvrdili su korištenje genitiva zamjenice *ča*, dakle, *nìčesa* i *čèsa*, međutim on u snimci nije zabilježen, već su zabilježeni oblici *nìčega* i *čèga*.

5.1. Osobne zamjenice

U čakavštini Rudina koriste se osobne zamjenice *ja*, *ti*, *on*, *ona*, *ono* i *mi*, *vi*, *oni*, *one*, *ona* kao i drugdje. Češći su u ovome govoru nenaglašeni oblici zamjenica, nego oni naglašeni. „Na samoglasniku je osobne zamjenice za 1. lice jednine kratki akcent (*jä*).“⁵⁷ Ta zamjenica *ja* jest „supletivna osnova (<*ā) s j-protežom na početku osnove,“ a na njezinome je mjestu u staroslavenskome jeziku bila zamjenica *az.⁵⁸ Dativ za prvo lice jednine jest *mi*, kao i u ishodišnoj deklinaciji. Akuzativ jednine prvoga lica jest *me*, a u ishodišnom obliku u ovoj je riječi bio prednji nazal koji je dao *e*. Takav nenaglašeni oblik ove zamjenice prisutan je u snimljenom materijalu. Za drugo lice jednine akuzativa zamjenica jest *tè*, u čijem je izvornom obliku također bio prednji nazal. Dativ za zamjenicu trećeg lica jednine u muškome rodu jest *mu*. U trećem licu jednine za muški rod genitiva nenaglašena zamjenica jest *ga*. Genitiv jednine ženskoga roda jest *njè*. Specifičan je spoj akuzativa jednine muškoga roda *njega* s prijedlogom *po*, što rezultira oblik *pònj*. U akuzativu trećeg lica jednine ženskoga roda zamjenica jest *ju*. Instrumental jednine ženskoga roda jest *njùn*. U prvim i drugim licima jednine i množine u instrumentalu jesu zamjenice: *mànun*, *tòbun*, *sòbun*, *nàmi* i *vàmi*. U snimci s terenskoga istraživanja nije zabilježen „oblik *monun*“ koji se pojavljuje u govorima dobrinjskoga područja,“ ali je potvrđen naknadnim usmjerenim ispitivanjem.⁵⁹

⁵⁷ Lukežić 1998: 150.

⁵⁸ Lukežić 2015: 210.

⁵⁹ Lukežić 1998: 165.

U prvom licu množine u dativu koristi se *nàn* ili *nàm*, a oblik bez adrijatizma prisutan je u ishodišnoj deklinaciji. Rjeđa je uporaba *nàma*. Genitiv množine trećega lica jest zamjenica *njĩh* za muški rod. Također se u trećem licu množine koristi često *njĩn* ili *jĩn* ili *in* u dativu. *Njĩn* može značiti i zamjenicu u trećem licu jednine muškoga roda. U akuzativu treće lice množine jest i *ih*, skraćeno od *njih* ili *jĩh*. U lokativu množine trećega lica ženskoga roda zamjenica jest *njĩmi*. Zanimljivo je da se zamjenica *ih* može za množinu ženskoga roda reći i oblikom *je*. U sljedećoj rečenici *je* zamjenjuje riječ *ovce*: *Pejãli je do dolcã*. Zabilježeno je u snimkama korištenje zamjenice *je* u istome značenju, ali za akuzativ množine muškoga roda, u rečenici u kojoj se ta zamjenica odnosi na volove. U govoru Rudina *za mnom*, u instrumentalu, je u snimci zabilježeno na sljedeći način: *zãmenon*.

5.2. Posvojne zamjenice

Posvojne zamjenice sadržane u snimljenome materijalu jesu sljedeće: *môj* za prvo lice jednine, *tvojũ* za drugo lice jednine u akuzativu, *njegõv* za treće lice jednine muškoga roda u nominativu, *njegõvo* za treće lice jednine zamjenice srednjega roda u nominativu. *Njegovõga* je zamjenica u genitivu jednine muškoga roda, kao i *õvõga*. *Jõj* jest zamjenica u dativu jednine ženskoga roda. *Nãše* jest zamjenica u genitivu jednine ženskoga roda za prvo lice množine. Jedne od povratno-posvojnih zamjenica u snimci su *svoj* u akuzativu jednine muškoga roda, zatim *svojĩmi*, u dativu množine, *svojĩh* u akuzativu množine muškoga roda.

5.3. Pokazne zamjenice

Pokazne zamjenice u Rudinama koje se nalaze u snimljenome materijalu jesu, primjerice: u nominativu jednine muškoga roda *ovõ*, u nominativu jednine ženskoga roda *õva*, množina ženskoga roda u nominativu izražava se zamjenicom

òve, zatim su neke od ostalih pokaznih zamjenica *tò* za srednji rod, *tà* za ženski rod u nominativu jednine, a *tòj* za dativ i lokativ jednine ženskoga roda, *tù* za akuzativ jednine ženskoga roda zatim *tè* za ženski rod u množini, u instrumentalu *tìm*. Umjesto *ti* za pokaznu zamjenicu množine muškoga roda, u govoru Rudina se upotrebljava i *tè* za istu kategoriju, primjerice *tè crteži*. Za množinu imenica srednjega roda također se u nominativu koristi *te*: *tè selà*, kao i za množinu ženskoga roda: *tè špòrti*⁶⁰. Iz snimljenog materijala proizlazi da se u govoru Rudina pokazna zamjenica *tàj* reducira u *tà*, kao i *òvaj* u *òva*, sve u oblicima zamjenica za muški rod. *Taj* u govoru Rudina ima i oblik *tì* u istome značenju. Za zamjenicu *ovaj* u govoru Rudina postoji i oblik *òvi* u nominativu jednine. Riječ je o jednom od „svojt[a]va po kojima se morfologija zamjenica u dijelu krčkih govora uklapa pretežno u morfološke podsustave sjevernočakavskoga ili srednjočakavskoga areala.“⁶¹ *Ovìmi* jest pokazna zamjenica u dativu množine. Primjer muškoga roda pokazne zamjenice iz snimke je i zamjenica *òvaj* u nominativu, *ovè* za množinu ženskoga roda. Takva redukcija ipak nije uvijek provedena. *Ovìh* je zamjenica za genitiv množine ženskoga roda.

U nastavku će biti prikazana tablica s nastavcima pridjevsko-zamjениčke deklinacije prema kojoj se dekliniraju posvojne, povratno-posvojna i pokazne zamjenice u govoru Rudina. Usmjerenim ispitivanjem deklinirane su zamjenice *ovaj, ova, ovo*.

⁶⁰ Tanjur za prešanje maslina.

⁶¹ Lukežić, 1998: 133.

Tablica 5. Nastavci zamjenica po pridjevsko-zamjениčkoj sklonidbi u jednini za sva tri roda

	jednina		
	muški rod	srednji rod	ženski rod
N	<i>òvā</i>	<i>ovò</i>	<i>ovà</i>
G	<i>ovòga</i>	<i>ovòga</i>	<i>ovè</i>
D	<i>ovòmu</i>	<i>ovòmu</i>	<i>ovòj</i>
A	<i>ovòga</i>	<i>ovò</i>	<i>ovù</i>
L	<i>ovòmu</i>	<i>ovòmu</i>	<i>ovòj</i>
I	<i>ovìn</i>	<i>ovìn</i>	<i>ovùn</i>

Tablica 6. Nastavci zamjenica po pridjevsko-zamjениčkoj sklonidbi u množini za sva tri roda

	množina		
	muški rod	srednji rod	ženski rod
N	<i>ovì</i>	<i>ovà</i>	<i>ovè</i>
G	<i>ovìh</i>	<i>ovìh</i>	<i>ovìh</i>
D	<i>ovìmi</i>	<i>ovìmi</i>	<i>ovìmi</i>
A	<i>ovè</i>	<i>ovà</i>	<i>ovè</i>
L	<i>ovìmi</i>	<i>ovìmi</i>	<i>ovìmi</i>
I	<i>ovìmi</i>	<i>ovìmi</i>	<i>ovìmi</i>

Također se u snimci spominje posebna pokazna čakavska zamjenica *ovàjsta*, koja nosi značenje „*upravo ovaj (...) o kojemu se govori*“, te se također uvrštava

među obilježja govora „sjevernočakavskoga ili srednjočakavskoga areala.“⁶² Ova pokazna zamjenica je posebna također zbog toga što je obilježena „iskonskim /a/ u NAVpl.“⁶³ U snimci s terenskoga istraživanja zabilježen je i primjer za muški rod: *oväjsti*, dakle, *ovaj ovdje*. Ovakve zamjenice tvorene su „od prostih pokaznih zamjenica i pridjeva 'isti'". Pri tome se u osnovi na granici između tih sastavnica javlja [...] dvosamoglasnička sekvencija“ u kojoj „može doći do diftonškoga ostvaraja (*tajsti*, *tajsta*, *tojsto*)“ a zamjenice s „preobličenim osnovama sklanjaju se kao jedna morfološka riječ.“⁶⁴ Takvo „postojanje složenih pokaznih zamjenica (...) imaju i drugi starinački govori u sjeverozapadnome čakavskome arealu.“⁶⁵ Zabilježen je u snimci i primjer *ovulika* zamjenice *ovolika*. Također, pokazna zamjenica *takav* glasi *täkov* u muškomu rodu jednine, a to je još jedno od obilježja, zajedno sa zamjenicom *ovulika* te kasnije zamjenicom *kuliki*, zbog kojih se govor Rudina ubraja među „morfološke podsustave sjevernočakavskoga ili srednjočakavskoga areala.“⁶⁶

5.4. Upitne i odnosne zamjenice

Kada je riječ o upitnim i odnosnim zamjenicama, osim već spomenute zamjenice *čo*, vrlo je česta uporaba zamjenice *ka*. Dalje se u snimci mogu čuti primjeri poput *kì* namjesto *tko* te *käkov* za muški rod jednine ili *kakòvu* za ženski rod jednine. Primjer za *kigòd*, to jest, *tkogod*. U mjesnom govoru Rudina za *koliki* upotrebljava se izraz *kùliki*.

Neodređene zamjenice također su zastupljene u rudinarskom govoru. Neki od primjera iz snimljenog materijala jesu: *sòko* za srednji rod jednine, *nìki* i *nèki* za

⁶² Lukežić 1998: 133.

⁶³ Isto, str. 132.

⁶⁴ Isto, str. 167–168.

⁶⁵ Isto, str. 167.

⁶⁶ Isto, str. 133.

nominativ muškoga roda, *nëkog* za genitiv muškoga roda, *nëke* i *nëka* za ženski rod jednine, *nëku* u akuzativu jednine ženskoga roda, *nikùliko*, *nëka*, *sàkakovih* za množinu ženskoga roda. U nominativu jest zamjenica *svà* u jednini ženskoga roda te u množini srednjega roda, *svè* u množini ženskoga i muškoga roda u nominativu i *svìh* u akuzativu množine te *svìmi* u instrumentalu množine. Dakle, u ovim prethodnim primjerima prisutna je „osnova s metatiziranim suglasničkim jedinicama.“⁶⁷ U jednom primjeru umjesto zamjenice *nikakove* upotrijebljeno je *nëkakve*. Zatim je u snimci prisutan i primjer zamjenice *nijèdan*, u značenju *nitko*. U dativu zabilježena je zamjenica *nëkomu*, u značenju *nekomu*. Svi ovi primjeri neodređenih zamjenica dokaz su podudarnosti u ovome obilježju govora Rudina i „sjevernočakavskoga ili srednjočakavskoga areala.“⁶⁸

„Zamjenica za značenje ‘živo’ (=‘tko’) i zamjenica za značenje ‘koji/ koja/ koje živo’ ima iste oblike: ki (ka, (...) ki, ke),“ a navedeno je obilježje sjevernočakavskoga ili srednjočakavskoga areala.“⁶⁹ Primjer odnosne zamjenice jest *kà* za nominativ jednine ženskoga roda, *kè* za množinu ženskoga roda, *kù* za akuzativ jednine ženskoga roda, *kìma* za lokativ množine ženskoga roda, u značenju *koja, koje, koju, kojima*. Jednako vrijedi za odnosnu zamjenicu muškoga roda, koja primjerice u genitivu glasi *kòga* ili u još skraćenijskom obliku, *kòg*, dakle *nëkoga* ili *kojeg*, zatim *kì* u nominativu množine, u značenju *koji*.

6. Brojevi

Neki od glavnih brojeva u snimci jesu: *nùla, jèdān, jèdōn, dvà, trì, čètri, četìri, četìre, pèt, šèst, sèdan, òsan, dèset, dvanājst, trinājst, četrnājst, petnājst, šesnājst, sedamnājst, osamnājst, dvājset, četrdèsēt, četrdèset sèdme, četrdesòsme,*

⁶⁷ Isto, str. 168.

⁶⁸ Isto.

⁶⁹ Isto, str. 133–134.

pedèsèt, šedèsèt, šezdèsèt, sedandèsèt, osamdèsèt, devedèsèt, stò, stò pedesèt, dvìsto, dvistopedèsèt, pèsto, šèsto, hìjadu, òba, obadvà. Broj *jedon*, obilježje je „sjevernočakavskoga ili srednjočakavskoga areala.“⁷⁰ Za muški rod koristi se broj jedan, a za ženski rod zastupljeni su u snimci primjeri *jèdna*, ne *jena*, dakle nije došlo do gubljenja konsonanata kao u brojevima *pesto* ili *šesto*. Broj *tri* u genitivu u govoru Rudina jest *třih*, a u dativu *třim*. Redni brojevi koji su u snimljenom materijalu zastupljeni jesu sljedeći: *přvi, dřugi, sèdmon*. „Broj jedan deklinira [se] po jedninskome dijelu paradigme s relacijskim morfemima određenoga pridjeva, osim u nominativu, gdje mu je relacijski morfem /ø/ kao u neodređena pridjeva. (...) Redni se brojevi dekliniraju kao određeni pridjevi.“⁷¹ U nastavku slijede primjeri deklinacije brojeva jedan, dva, tri i četiri koji se sklanjaju po pridjevsko-zamjениčkoj deklinaciji prikazanoj u poglavlju 7.1.

Tablica 7. Nastavci broja *jedan* u sva tri roda

	muški i srednji rod	ženski rod
N	<i>jèdōn / jednò</i>	<i>jèdnà</i>
G	<i>jèdnòga</i>	<i>jèdně</i>
D	<i>jèdnòmu</i>	<i>jèdnòj</i>
A	<i>jèdnòga</i>	<i>jèdnù</i>
L	<i>jèdnòmu</i>	<i>jèdnòj</i>
I	<i>jèdnìn</i>	<i>jèdnūn</i>

⁷⁰ Isto, str. 133.

⁷¹ Isto, str. 137.

Tablica 8. Nastavci broja *dva* u sva tri roda

	muški i srednji rod	ženski rod
N	<i>dvă</i>	<i>dvì</i>
G	<i>dvìh</i>	<i>dvì</i>
D	<i>dvìmi</i>	<i>dvìmi</i>
A	<i>dvìh</i>	<i>dvì</i>
L	<i>dvìmi</i>	<i>dvìmi</i>
I	<i>dvìmi</i>	<i>dvìmi</i>

Tablica 9. Nastavci broja *tri* u sva tri roda

	muški i srednji rod	ženski rod
N	<i>tři</i>	<i>tři</i>
G	<i>trìh</i>	<i>trìh</i>
D	<i>trìmi</i>	<i>trìmi</i>
A	<i>tři</i>	<i>trìh</i>
L	<i>trìmi</i>	<i>trìmi</i>
I	<i>trìmi</i>	<i>trìmi</i>

Tablica 10. Nastavci broja *četiri* u sva tri roda

	muški i srednji rod	ženski rod
N	<i>četire</i>	<i>četire</i>
G	<i>četirih</i>	<i>četirih</i>
D	<i>četirimi</i>	<i>četirimi</i>
A	<i>četiri</i>	<i>četire</i>

L	<i>četìrimi</i>	<i>četìrimi</i>
I	<i>četìrimi</i>	<i>četìrimi</i>

Prisutna je u snimljenome materijalu i brojevna imenica u kojoj je vokalizacijom nastalo *-o* u posljednjem slogu *dvajsetòk*, dok vokalizacija u sljedećim primjerima nije provedena: *petnàjstak*, *četrdesètak*. Brojevna imenica *dvojica* izražena je kao *dvà od njih*. Zatim je u snimci zabilježen izraz *dvì*, koji ima značenje *dvije*.

7. Pridjevi

U nastavku će se najprije prikazati gramatički morfemi pridjeva svih triju rodova u jednini i u množini za pridjevsko-zamjениčku deklinaciju, a potom će se kratko komentirati nastavci posvojnih pridjeva izvedenih iz osobnih imena i prezimena. Pojedini primjeri za određeni padež i rod nisu dobiveni u snimkama, pa su stoga govornici naknadno deklinirali u jednini i množini *vèli pòs*, *vèlo selò* i *vèla kùća*.

7.1. Pridjevsko-zamjениčka deklinacija

„Razlika se između određenih i neodređenih pridjeva u sva tri roda iskazuje prozodijskim sredstvima, a u jednini muškoga i srednjega roda i tipom deklinacije.“⁷² Navedeno je opimjereno u tablici broj šest.

Tablica 11. Nastavci pridjeva u jednini za sva tri roda

	jednina		
	muški rod	srednji rod	ženski rod
N	<i>-ø / -i</i>	<i>-o</i>	<i>-a / -ja</i>
G	<i>-og / -oga</i>	<i>-og / -oga</i>	<i>-e</i>

⁷² Isto, str. 135.

D	-on	-on	-oj
A	-i	-o	-u
V	-i	-o	-a
L	-on	-on	-oj
I	-in	-in	-on

„Neodređeni su se pridjevi sklanjali po imeničkom obrascu: kao o-osnove ili jo-osnove muškoga i srednjega roda, odnosno a-osnove ili ja-osnove ženskoga roda.“⁷³ Pridjevi muškoga roda u nominativu jednine imaju ništični relacijski morfem na mjestu poluglasa u tvrdoj osnovi: *čövjēn, čist, deběl, mlád, lõgok*⁷⁴, *interesàntan, dög, monèn*⁷⁵. Izraz *monen*, nije toliko karakterističan za govor Rudina, koliko je to izraz *munjen*, koji je također prisutan u materijalu s terenskoga istraživanja, ali u ženskome rodu, stoga će biti naveden u daljnjim odlomcima. U istome je padežu za imenice muškoga roda prisutan i nastavak *-i* iz meke osnove: *mâli, frški, mēkani, stâri*.

U suvremenome se jeziku razlika između neodređenih i određenih pridjeva najčešće raspoznaje samo u obliku relacijskoga morfema Nsg. muškoga roda, budući da prozodijska sredstva za tu distinkciju slabe, a deklinacija se i neodređenih pridjeva najčešće priklanja zamjeničko-pridjevskoj paradigmi. Na taj se način gubi zasebnost deklinacije neodređena lika, koja se stapa s deklinacijom određena lika.⁷⁶

Pridjevi u srednjemu rodu jednine imaju u nominativu relacijski morfem *-o* iz tvrde osnove: *těplo, cělo, šküro, lipo, jåko, püsto, prìvatno, glåvno, strògo, čìsto, žìvo, sùho, pråvo, slåbo, debělo*. U ženskom rodu jednine u nominativu pridjevi imaju relacijski morfem *-a* iz tvrde osnove: *věla, velika, đìvja, òpasna, pletěna, pletenà, těška, mřšava, glåvna, nõva, drvěna, deběla, münjena, bržna*,

⁷³ Lukežić 2015: 238.

⁷⁴ Lagan.

⁷⁵ Lud.

⁷⁶ Lukežić 1998: 135.

mòkra, visòka, dòbra, tvr̀da, šìroka, t̀pa, t̀nka, p̀na, d̀boka, r̀dna. U genitivu muškoga i srednjega roda jednine pridjevi imaju nastavak *-og* ili *-oga* iz tvrde osnove: *Svètoga, pletènoga, pletènog*. U ženskome rodu jednine pridjevi u genitivu imaju relacijski morfem *-e* iz tvrde osnove: *vèle, Svète, kùhane, mòtorne*. Pridjevi u dativu jednine muškoga roda imaju nastavak *-on*, primjerice, *vèlon*. Riječ je o nastavku iz tvrde osnove koji je u ovome govoru pod utjecajem adrijatizma. Jednako vrijedi i za srednji rod jednine ovoga padeža: *lìpon*. Pridjevi ženskoga roda u jednini imaju nastavak *-oj*, čime je oprimjereno „poopćenje“ u dativu: *vèloj*.⁷⁷

Akuzativ jednine pridjeva muškoga roda ima morfem *-i* iz tvrde osnove: *cèli, m̀li, ǹvi, t̀nki*. Akuzativ srednjega roda obilježava nastavak *-o*, također iz tvrde osnove: *vèlo*. Akuzativ ženskoga roda ima gramatički morfem *-u* koji se razvio iz stražnjega nazala tvrde osnove: *gorìnju, cèlu, želèznu*. U vokativu, nastavak za pridjeve muškoga roda je *-i*: *lìpi*. Za srednji rod pridjeva u tome padežu nastavak je *-o, m̀lo*. Ženski rod jednine u vokativu u pridjevu označava nastavak *-a*: *dobra*. U lokativu jednine muškoga i srednjega roda gramatički morfem pridjeva je *-on* iz tvrde osnove: *j̀kon*. Lokativ jednine pridjeva ženskoga roda ima gramatički morfem *-oj* koji je posljedica poopćavanja: *Svètoj*. Instrumental jednine pridjeva ženskoga roda izražen je relacijskim morfemom *-on* iz tvrde osnove: *vèlon*, a muški i srednji rod pridjeva u tom padežu imaju relacijski morfem *-in* iz tvrde osnove, zbog čega se govor Rudina „uklapa u općehrvatski morfološki sustav“, dakle: *vèlin*.⁷⁸ Među obilježja zbog kojih se govor Rudina ubraja „u općehrvatski morfološki sustav“ jesu „u Gsg. ženskoga roda (...) relacijski morfem /e/, u DLsg. /oj/, u Asg. /u/.“⁷⁹

⁷⁷ Lukežić 2015: 240.

⁷⁸ Isto, str. 137.

⁷⁹ Isto, str. 137–138.

Tablica 12. Nastavci pridjeva u množini za sva tri roda

	množina		
	muški rod	srednji rod	ženski rod
N	<i>-i</i>	<i>-a / -i</i>	<i>-e / -i</i>
G	<i>-ih</i>	<i>-ih</i>	<i>-ih</i>
D	<i>-in</i>	<i>-in</i>	<i>-in</i>
A	<i>-e</i>	<i>-a</i>	<i>-e</i>
V	<i>-i</i>	<i>-a</i>	<i>-e</i>
L	<i>-imi</i>	<i>-in</i>	<i>-ih</i>
I	<i>-imi</i>	<i>-imi</i>	<i>-imi</i>

Nominativ množine pridjeva u muškome rodu ima gramatički morfem *-i* iz tvrde osnove: *lūdi*. Srednji rod pridjeva u tome padežu ima nastavke *-i* te *-a* iz tvrde osnove: *neopīsivi*, *līpa*. Ženski rod ima u nominativu množine nastavke *-i* iz praslavenskog **y* te *-e* iz prednjeg nazala tvrde osnove: *dōbri*, *debēli*, *kōžnate*, *stāre*, *sūhi*, *visōke*, *vēle*, *drvēne*, *mōrske*. Genitiv množine pridjeva triju rodova jest *-ih* iz tvrde osnove: *sūhih*, *bōdulskih*. Dativ množine pridjeva muškoga roda ima nastavak *-in*, *vēlin*, u srednjemu rodu nastavak jest *-in*, *līpin*, a za ženski rod nastavak je također *-in*, *mřšavin*. Navedeni nastavak polazi iz tvrde osnove. Nastavci navedeni u prethodnim dvama padežima, dakle da je „u Gpl. svih triju rodova (...) relacijski morfem /ih/, u Dpl. /in/“, jedno je od obilježja „po kojima se deklinacija pridjevskih zamjenica, pridjeva i brojeva u svim krčkim govorima uklapa u općehrvatski morfološki sustav.“⁸⁰ Akuzativ množine pridjeva muškog roda ima gramatički morfem *-e*, dakle, *šūpe*, srednji rod ima nastavak *-a* iz tvrde osnove, *vēla*, dok ženski rod karakterizira nastavak *-e* iz tvrde osnove: *pāmučne*, *merikānske*. Vokativ množine muškoga roda izražen je nastavkom *-i*, *debēli*, u srednjemu rodu nastavak jest *-a*, *vēla*, a za ženski rod nastavak je *-e*, *līpe*. U lokativu množine muškog roda nalazi se *-imi*, *vēlimi*, u srednjemu rodu nastavak je

⁸⁰ Isto.

-in, *lîpin*, a u ženskome rodu nastavak je -ih kao i u tvrdoj osnovi: *pletènih*. Pridjevi svih triju rodova dijele isti gramatički morfem u instrumentalu množine, dakle, -imi: *dògimi*, *sùhimi*, dakle ovaj nastavak polazi iz tvrde osnove.

U snimci rudinarskog govora zabilježeni su i komparativi, poput sljedećih: *vèće*, *břži*. Ova dva primjera pripadaju „prvome (...) tipu“ u kojem je „tvorbeni morfem /ø/, kojemu je dodan relacijski morfem za iskazivanje roda, broja i padeža: /ø/ (+/i/, /a/, /e/ (...))“.⁸¹ Na mjestu nultog relacijskog morfema „bio [je] /j/ koji je s prethodnim tvrdim suglasnikom jotiran u palatalni suglasnik“, što je vidljivo i u prethodnim dvama primjerima.⁸² „U drugome je tipu tvorbeni morfem /j/ kojemu je dodan relacijski morfem za iskazivanje roda, broja i padeža: /j/ (+/i/, /a/, /e/ (...))“.⁸³ U drugi tip ulaze sljedeći primjeri iz snimljenoga materijala: *lògje*, *bòje*, *mànje*, *mònji*. *Logje* ima značenje lakše, ali ovaj pridjev ubraja se među one u kojima „u stupnjevanju nisu zastupljeni tvorbeni morfemi s elementom /š/“, čime se govor Rudina može ubrojiti „u općečakavski morfološki podsustav.“⁸⁴ „U trećemu je tipu tvorbeni morfem /ij/ kojemu je dodan relacijski morfem za iskazivanje roda, broja i padeža: /ij/ (+/i/, /a/, /e/ (...))“.⁸⁵ U ovaj treći tip ulaze sljedeći primjeri: *vlàžnije*, *sùšije*. Primjeri superlativa jesu: *najmlàdi*, *najvèći*, *najviše*, *prespòra*, *vřhunski*. „Oblici komparativa i oblici superlativa su oblikom Nsg. muškoga roda pridjevi određena lika. Sklanjaju se kao pridjevske zamjenice, pridjevi i brojevi.“⁸⁶

U snimljenome materijalu prisutan je i jedan poimeničen pridjev, dakle u nominativu *stàriji*, u dativu *stàrijimi*, što znači *starijima*.

⁸¹ Isto, str. 136.

⁸² Isto.

⁸³ Isto.

⁸⁴ Isto.

⁸⁵ Isto.

⁸⁶ Lukežić 1998: 136.

8. Glagoli

Na temelju zabilježenoga materijala u snimkama s terenskoga istraživanja, u govoru Rudina prisutni su prezent, perfekt, pluskvamperfekt, futur I. i futur II., kondicional prvi i drugi, imperativ, glagolski prilog sadašnji, glagolski pridjev radni i trpni. „U inventaru glagolskih oblika nema imperfekta niti aorista.“⁸⁷

8.1. Infinitiv

Infinitivnim oblicima u govoru Rudina najčešće nedostaje finalno *-i*, što je obilježje većine govora koji pripadaju čakavskom narječju. Primjerice: *potpomòć*, *pòć*, *ostrìć*⁸⁸, *opràt*, *oràt*, *ukrcàt*, *zèt*, *obrađivat*, *kopàt*, *vèzāt*, *znāt*, *gjàdat*, *prèst*, *odsìć*, *pustīt*, *pitāt*, *držāt*, *nakjepāt*⁸⁹, *kosmāt*⁹⁰, *opljàčkat*, *nastràdat*, *zìkopat*, *kantāt*, *ostùpat*⁹¹, *ćapāt*, *ostāt*, *zmihirāt*⁹², *stlìć*, *zìgnat*, *spravjàt*, *močāt*, *udèlat*, *zìtezat*, *durāt*, *prīt*, *mlīt*, *razmulīt*⁹³, *pasāt*, *stònjit*, *rìvat*, *tancāt*, *molāt*⁹⁴, *barìlat*⁹⁵, *pobirāt*, *posìć*, *sìć*, *nàć*, *ùć*⁹⁶, *pripèjat*, *pejāt*, *iskāt*, *zìsut*, *rèć*, *kupīt*, *dèlat*, *prìznat*, *stāt se*⁹⁷, *sušīt*.

⁸⁷ Lukežić 1998: 150.

⁸⁸ Ošišati.

⁸⁹ Oštrenje, primjerice, oštrenje kose kao poljoprivrednog alata.

⁹⁰ Postupak u obrađivanju vune: stvaranje niti češljanjem vune.

⁹¹ Oguliti.

⁹² Napraviti mjehuriće.

⁹³ Razmrvti masline, u fazi obrade nakon što su prošle prešu.

⁹⁴ Otpustiti nešto, odvezati.

⁹⁵ Kotrljati.

⁹⁶ Pobjeći.

⁹⁷ Ustati se.

8.2. Prezent

Prezent (...) se tvori od prezentske osnove kojoj se dodaju dva oblikotvorna morfema, od kojih je prvi jedan od morfema nerelacijskoga tipa koji čini ili sam samoglasnik /e/, /a/ ili /i/, ili skupina /je/, a drugi je morfem relacijskoga tipa koji nosi oznake lica i broja:

jednina	množina
1.1. /e/, /je/, /a/, /i/ + /n/	1.1. /e/, /je/, /a/, /i/ + /mo/
2.1. /e/, /je/, /a/, /i/ + /š/	2.1. /e/, /je/, /a/, /i/ + /te/
3.1. /e/, /je/, /a/, /i/ + /ø/	3.1. /e/, /je/, /a/, /i/ + /u/, /du/, /e/ ⁹⁸

Prezent u prvom licu jednine ima često nastavke *-en*, *-an*, *-in* ili *-jen*: *čùjēn*, *rēn*, *plētēn*, *dājēn*, *grēn*, *zàmen*, *prìden*, *nàjden*, *mòrēn*, *prinēsēn*, *hìtīn*, *pàmtīn*, *pàmetin*, *govòrīn*, *razùmīn*, *sân*, *pītan*, *ìgrān*, *znân*, *domišjān*, *ìmān*. Zanimljiv je spoj negacije i oblika pomoćnoga glagola *biti* u prezentu, *sen*, što je rezultiralo oblikom *nīsēn*. Inače je za govor Rudina karakteristično *son*, ne *sen*. Ponekad je od oblika pomoćnog glagola *biti*, dakle od *son*, ostalo samo početno *s*, koje se spojilo s negacijom u *nīs*, u značenju *nisam*. U drugom licu prezenta nastavci su *-eš*, *-ješ*, *-aš* te *-iš*: *rēš*, *prìdeš*, *pokàžeš*, *čùješ*, *pòtēžeš*, *obùčeš*, *pròspeš*, *obr̀neš*, *spēčeš*, *presìčeš*, *bùbneš*, *zòmeš*, *znâš*, *domišjaš*, *gâdaš*, *ìmaš*, *mòraš*, *parkìraš*, *razmùljaš*, *forsìraš*, *fùlaš*, *čàpāš*, *zmihìraš*, *pàsās*⁹⁹, *stàviš*, *vìdiš*, *tumàčiš*, *plàtiš*, *pàmtiš*, *v̀rtiš*, *razmùliš*, *hìtīš*, *smīš*, *kòsiš*. Treće lice prezenta jednine ima nastavke *-e*, *-je*, *-a* te *-i*: *mòre*, *sìče*, *prìde*, *pìje*, *zìpere*, *tēče*¹⁰⁰, *làje*, *pòtēže*, *grê*, *pòčne*, *somēje*¹⁰¹, *rê*, *òre*, *zdère*, *zabìje*, *spēče*, *tòče*, *zòme*, *vonjā*, *gjèda*, *izgjèda*, *kjèpa*, *fugā*¹⁰², *zaplèta*, *pàsā*,

⁹⁸ Isto.

⁹⁹ Prođeš.

¹⁰⁰ Trči.

¹⁰¹ Namelje.

¹⁰² Žuri se.

*pripèja, udèla, navìja*¹⁰³, *pripada, pomèta, hòdi, zmìri, nabrùsi, stònji, bižì, kòsi, jì*¹⁰⁴.

Prvo lice množine prezenta ima sljedeće nastavke: *-emo, -amo, -imo: kòsimo, prìdemo, ìmamo*. Drugo lice množine prezenta u snimljenom materijalu nije zastupljeno, ali su primjeri dobiveni usmjerenim ispitivanjem: *gjèdate, kosìte*. U trećem licu množine prezenta može se pronaći nastavak *-u, -e: rèdu, pàdu, sìku, tumàče, stàve, domìsle, namâme*. U prezentu glagola *moći* i u riječi *možda* prisutan je rotacizam, što je alteritetna značajka koja se još nalazi u kajkavskom i štokavskom narječju. Zbog rotacizma se dobiva sljedeće: *mòrēn, mòreš, mòre, mòru, mòrda*.

8.3. Perfekt i pluskvamperfekt

U govoru Rudina perfekt se tvori od nenaglašenog prezenta pomoćnog glagola *biti*, čije prvo lice jednine glasi *son* (uz pokoja odstupanja), te glagolskog pridjeva radnog: *zè son, son čakulà, son ìmē, son provìvā, son čùva, iša san*. Osim u prethodno navedenome glagolu *proviva*, u snimci nije na drugome mjestu zabilježena „tvorba iterativa s tvorbenim morfemom /iva/.“¹⁰⁵ Oblici perfekta za drugo lice jednine jesu: *si gjèda, si navìgā, si bì, prišò si*. Primjeri za treće lice jednine u perfektu jesu sljedeći: *je govorèla, je bìlo, je vùdē, je govòrē, je spèko, je šò, je držā, je imèla, ni bòlela, je udèlana, je ràsla, je pravjāla, doživèla je, je prišā, je zìmā*¹⁰⁶. Iz prethodnih je primjera vidljivo da je „/l/ (...) na dočetku osnove u jednini muškoga roda pridjeva radnoga (...) reduciran /ø/.“¹⁰⁷ Oblici perfekta koji se odnose na prvo lice množine jesu: *smo hodèli, smo mòrali, smo skrìli, smo šlì,*

¹⁰³ Navijati, primjerice, konac na nešto.

¹⁰⁴ Prvo značenje jest *jesti*, a drugo značenje je *svrbjeti*.

¹⁰⁵ Lukežić 1998: 173.

¹⁰⁶ Uzimao je.

¹⁰⁷ Lukežić 1998: 150.

*smo zvâli, smo rëkli, smo nosîli, smo imëli, smo pöçeli, smo finili, smo spàli, smo kosîli, mlàtili smo, smo švikàli*¹⁰⁸, *prišlî smo*. Primjeri perfekta za drugo lice množine jesu sljedeći: *ste dogovorëli, ste mögli, ste kosîli*. Za treće lice množine perfekta, primjeri su sljedeći: *su kopàli, su slàgali, strašili su, su imëli, su govorëli, su nosîli, su hodëli, su stàvjali, su udëlali, su našlî, su hîtali, su zîmali, su pejàli, su kosîli, su ćapàli, su dëlali, su kopàli, su zîkopali, su šlî, su prenaćinili, su živëli, su jàli, nîsu smëli, su prëli, govorëli su, su prinëslî, su scurëli, su rîvali, su vrtëli, su pomišàli, su zvâli, su snîmali*. U snimljenome materijalu s terenskoga istraživanja ima i primjera za krnji perfekt: *osûšila, udëla, zvâla, skòpala*. Primjeri za pluskvamperfekt u govoru Rudina jesu sljedeći: *son bî udëla, son bî spëko, je bîla pobenàvila, su bîli sinjàli*¹⁰⁹.

8.4. Futur prvi i futur drugi

Oblici futura prvog slažu se „od prezenta glagola *otit* i infinitiva“.¹¹⁰ Primjeri za prvo lice jednine u futuru su sljedeći: *ću pitàt, ću sušît*, a kako bi se oprimjerilo drugo lice jednine, izdvojeni su iz snimke ovi primjeri: *ćeš plàkat, nèceš zmihiràt, nèceš udrît, nèceš znàt*. Primjeri futura za treće lice jednine jesu: *nèce dëlat, nèce prît, će ostàt, će bît, nèce zêt*. Prvo lice množine u futuru je primjerice, *ćemo dëlat*, a drugo lice množine: *ćete jîst*. Za treće lice množine futura, oblik pomoćnoga glagola *biti* jest ponovo *će: će pojîst*. Futur drugi tvori se od svršenoga prezenta pomoćnoga glagola *biti* i glagolskog pridjeva radnog: *büde rabëlo*.

8.5. Kondicional prvi i kondicional drugi

Kondicional ima posebne oblike u konjugaciji, a to obilježje jedno je od alijeteta čakavskoga narječja. U skladu s time, u snimci govora Rudina kondicional

¹⁰⁸ Zviždali smo.

¹⁰⁹ Označavali su.

¹¹⁰ Lukežić 1998: 141.

prvi za prvo lice jednine glasi *bìn* ili *bì*. Zatim u drugom licu: *bìš*. Primjeri za kondicional prvi jesu sljedeći: *bi đignu, bi dèlal, bi rèko, bi ukrcàlo, bi našò, bi pejà, bi dobìli, bi ćapàla, bi vòžgali, bi vidèli, bi šli, bi zàvršilo, bi prišò, uhàpsi bi, otpejà bi, naplàti bi, bi stàvi, bi kričà, bi somlè, bi ostàlo, bi zèlo, bi gàna, bi rèklo, bi uspèli, bi poslà, bi bì, bi bìlo, bi bìla, bi hòdè, bi vèzà, bi šlò, bi ušlà, bi pretvorì, bi sidèla, bi mògla, biš ostà, biš mògo, bi fermà*. Svim navedenim primjerima dokazano je da se u govoru Rudina „kondicionalom“ izriče i „glagolsk[a] kategorij[a] prošlosti.“¹¹¹ Posebni oblici, ali i neki svojstveni ostalim hrvatskim govorima prisutni su i u kondicionalu drugom: *bi bìli prišli, bi bìli šli, pòpila bi bìla, bi bì nàbra, bi bì prišò, bi bì stìsnu, bi bì postà, bi bì šà, bi bì nakjèpà, bi bìli maškàrali, bi bì zakòsnè, bi bìlo stàlo*. Neobičan je primjer korištenja kondicionala drugog, ne s glagolskim pridjevom radnim, već s infinitivom: *bi bìli stàt, bi bìli kantàt, bi bìlo pìlit*.

8.6. Imperativ

Oblici za imperativ u drugom licu jednine jesu *-i, -j* i ništični relacijski morfem: *hòd, dáj, ne fugáj, hòdi, vùci, vrti*. U prvom licu množine u imperativu se nalazi nastavak *-imo*: *rècimo*. Za treće lice množine imperativa primjeri jesu: *nèka plàču, nèka rèdu*.

8.7. Glagolski prilog sadašnji

Za glagolski prilog sadašnji primjeri su: *hòdèć, lètèć, lèžèć*.

8.8. Glagolski pridjev trpni

Primjeri u kojima se nalazi glagolski pridjev trpni u snimljenom materijalu jesu sljedeći: *zagâšen, udèlana, naćinjena, pletèna, zabiljèženo, dèlano*,

¹¹¹ Isto, str. 139.

zasinjàno, nacřtano, uklèsano, upìsano, spletèno, slòženo, poslàgano, stìšćeno, sakrìveno, naćinjene, skòpani, zòrani, sìnjani, udèlani, vèženi.

9. Nepromjenjive rijeći

Od nepromjenjivih rijeći prisutnih u snimci govora Rudina, obrađeni su prijedlozi, prilozii, uzvici te veznici.

Prijedlozi prisutni u snimci rudinarskog govora, a koji dolaze uz imenicu u genitivu jesu sljedeći: *z, zò, s, pòl, kräj, òd, zgòra, odzgòra, zà*¹¹², *pòli, sprìd, vòsrid, prìko, pòtla, namèsto, prèz, zàda, dòli, spòd, izmèđu, prèma, òko, òkolo, p̀rvo, p̀d, u, v, v̀.* Prijedlog *u* u rećenici *U Kuzmi*. nosi znaćenje mjesta, ali je taj prijedlog takoder korišten ponekad jednako kao u standardnome jeziku, umjesto prijedloga *v* ili *va*. *V̀ać*, dobiveno naknadnim ispitivanjem, znaći *u što*, jer je to skraćenii oblik izraza *va ćo*. Upravo navedeni primjer, karakteristika je arhaićno-konzervativnoga modela starinaćkoga mikrosustava prema fonološkoj podjeli govora otoka Krka koju je napravila Turk.¹¹³ U govoru Rudina oćekivan bi bio prijedlog *mej*, a ne *između*, ali se ovaj zadnji izraz izgovara s mekšim *đ*. O prijedlozima *z* i *zo* koji takoder dolaze uz genitiv te *v* i *va* koji dolaze uz akuzativ ili lokativ imenice bilo je rijeći već u prethodnim poglavljima ovog završnog rada. Prijedlog *va* pojavljuje se u snimkama uz akuzativ i lokativ: *va*. Uz dativ se u snimci pojavljuje sljedeći prijedlog: *kòntra*. Primjer prijedloga uz akuzativ: *na*. U lokativu su između ostalog ovi prijedlozi: *prèma, po, na*. S instrumentalom pojavljuju se sljedeći prijedlozi: *zo, p̀d*.

Među vremenskim prilozima u govoru Rudina nalazi se *pòtla, pòsle*, u znaćenju '*poslije*'. *Dòkla* u znaćenju *dok*. *Ònda* je uobićajen prilog vremena i u

¹¹² Iza.

¹¹³ Usp. Turk 1998: 41.

govoru Rudina, kao i *dâvno*. Za prilog *nekada* se u snimci govora Rudina nalaze dva različita primjera *nìgda* i *nègda*. *Negdje* u ovom govoru jest *nègdi*, a gdje se kaže *ka'j* ili *kadì*. Prilog *uvijek* u govoru Rudina glasi: *vàje, vàja, vàvik*. Sljede primjeri priloga *odmalena, ujutro* i *uvečer*: *od mälla, jùtron, vèčer*.

Prilozi mjesta su sljedeći: *nàprvo, sìmo, odznùtra, cà, nùtor, nùtar, nùtra, nùtri, nutri, po nutri, gòri, zdòli, zdòlu, nazgòru, ningdìre, sòkuda, kadìgod, kadì, kàdi, ovùda, òvdi, tù, tàmo, kùdi, odovùda, vôn, drìto, lìvo, pràvo*¹¹⁴. Na kraj ima značenje *pored*. Prilog *ningdire* ima značenje riječi 'nigdje'. Među primjere načinskih priloga ubrajaju se sljedeći: *nàškuro*, u značenju *naslijepo, sòkako*, u značenju *svakako*. Riječ *čùdo, čùda* ima također u govoru Rudina značenje vremenskoga priloga, dakle, *dugo*.

U snimljenom govoru Rudina prisutni su sljedeći uzvici: *àjme mājko, àj zdràvo, àjmo, è, àla, šù, àla šù, mà, mà čò, àjde, nà*. Posljednji uzvik često se koristi za dozivanje ovaca, točnije na ovaj način: *Nà, mälla, nà!*

Veznik *àš* tipičan je za čakavsko narječje, a u snimci govora Rudina zabilježeno je i *àr*, ali i *jèr*. Veznik *ili* može biti zamijenjen veznikom *ali*, na primjer: *Jè mùška àli žènska?* Veznik *kao* gotovo uvijek će u govoru Rudina biti izražen na sljedeći način: *kàko*.

10. Zaključak

U ovome diplomskome radu predstavljeni su rezultati provedenoga terenskoga istraživanja morfologije mjesnoga govora Rudina na otoku Krku. Najprije je na početku rada dan kratak pregled dosadašnjih istraživanja morfologije čakavskoga narječja općenito, a zatim je naglasak bio na detaljnijem prikazu dosadašnjih dijalektoloških istraživanja morfologije krčkih govora. Ukratko su u

¹¹⁴ Desno.

tom poglavlju navedeni i važni izvori koji se odnose na istraživanja krčkih govora, ali ne uzimaju u obzir njihove morfološke karakteristike, već se usredotočuju na fonološka obilježja krčkih govora.

U glavnome dijelu ovoga rada provedena je morfološka analiza govora Rudina i izneseni su dobiveni rezultati. Morfološka analiza provedena je na imenicama a, e te i-vrste, zatim na zamjenicama i brojevima, pridjevima, u sklopu kojih je prikazana pridjevsko-zamjenička deklinacija ovoga govora. Nakon pridjeva, analizirani su glagoli i nepromjenjive riječi.

Prilikom provođenja morfološke analize nastojalo se navesti što više primjera vezanih uz pojedinu analiziranu kategoriju, a navedeni primjeri nose i akcentuaciju govora Rudina koja je zabilježena u snimci s terenskoga istraživanja. Riječima čije značenje nije u potpunosti jasno u podrubnicama je pridruženo njihovo objašnjenje na standardnomu hrvatskomu jeziku. Značenje pojedinih riječi može biti nejasno iz dva razloga. Najprije zato što su određene riječi osobitost ikavsko-ekavskoga dijalekta kojemu govor Rudina pripada, a zatim zbog toga što se odnose na leksik vezan uz poljoprivredu, dakle riječi koje se u samome govoru Rudina više ne koriste u tolikoj mjeri ili je njihova upotreba gotovo u potpunosti izumrla jer su se prestali izvoditi određeni poljoprivredni postupci, pa je i mlađi govornik Rudina ponekad trebao pojašnjenja starijega govornika, primjerice za glagol *ostupat*.

Nakon provedenoga terenskoga istraživanja morfologije mjesnoga govora Rudina na otoku Krku, moguće je potvrditi podjelu krčkih govora koju je napravila Lukežić¹¹⁵, dakle potvrditi pripadnost govora Rudina kao pripadnika dobrinjskih govora, arhaično-konzervativnome modelu „autohtonih starinačkih govora s

¹¹⁵ Lukežić 1998: 148.

arhaičnijom i naglašeno konzervativnom deklinacijom, te standardnim čakavskim inventarom glagolskih oblika.“¹¹⁶

Očekivana su i pojedina odstupanja od prethodno navedenoga modela, koja su provedenim istraživanjem u sklopu nastajanja ovoga diplomskoga rada utvrđena. Dobivena odstupanja zastupljena su u manjoj mjeri, zbog čega govor Rudina nije promijenio model kojemu zbog svojih morfoloških obilježja pripada.

Do pojedinih različitih obilježja govora Rudina od pretpostavljenih oblika prisutnih u govorima dobrinjske skupine, došlo je utjecajem standardnoga hrvatskoga jezik kojemu su ispitanici bili posebno izloženi tijekom svojega školovanja. Manjim je dijelom do odstupanja došlo zbog zajedničkoga kontakta govornika Rudina i pripadnika ostalih krčkih govora, ali i ovaj utjecaj je zamjetan, posebice u izrazima u kojima se namjesto vokala *o*, karakterističnoga za govore pripadajuće dobrinjskoj skupini govora, koristi vokal *a*, tipičan za govore određenih drugih područja na otoku Krku. Primjerice u izrazima: *manun*, *ča*.

Iz tablica priloženih ovomu diplomskome radu vidljivo je da u imenskoj te u pridjevsko-zamjениčkoj deklinaciji također nema većih odstupanja od deklinacija koje su uobičajene za arhaično-konzervativan model. Nakon provedenoga terenskoga istraživanja morfologije mjesnoga govora Rudina, i za konjugacijske modele može se utvrditi da gotovo nema odstupanja u njihovu obliku, štoviše manje je odstupanja u govoru Rudina u području konjugacija, nego što je to za imenske i pridjevsko-zamjениčke deklinacije. Primjerice, u imenskoj deklinaciji u lokativu muškoga roda jednine i množine u opisu morfologije arhaično-konzervativnoga modela nisu navedeni primjeri relacijskih morfema, dok u ovome istraživanju govora Rudina oni jesu nabrojani.¹¹⁷ Također razlika dobivenih

¹¹⁶ Isto.

¹¹⁷ Isto, str. 151.

rezultata u istraživanju govora Rudina naspram u literaturi navedenih relacijskih morfema za pojedine padeže, jest što se u genitivu množine ženskoga roda u govoru Rudina nalazi *-av*, dok on u literaturi nije naveden kao jedan od mogućih relacijskih morfema toga padeža, roda i broja.¹¹⁸ Najzamjetnija razlika između onoga što je o arhaično-konzervativnome modelu već utvrđeno i između rezultata dobivenim u sklopu nastajanja ovoga diplomskoga rada, jest manjak glagola s morfemom /iva/ u snimljenome materijalu s terenskoga istraživanja, dakle taj morfem je u cijeloj snimci upotrijebljen svega jednom, dok se za arhaično-konzervativni model u literaturi navodi da je ovo obilježje zapravo često i tipično za ovaj model krčkih govora.¹¹⁹

11. Prilozi

Primjer govora Rudina¹²⁰

R: Kàda su Gorin̄jki nosili tò sêno od S̄nokoš kòje je udâljeno dâkle odovûda dvâ kilomètra, ònda su imèli počivâla. Tò su bìli kamenì poslâgano tâko, da je onâ moglà odložit tù bâlu bez da se môra sagin̄jat. Dâkle tò je u veličine nigdi bìlo da je onâ moglà sèst na tò počivâlo i tà bâla bi njôj i dâlje bìla na plèćih, àli bi onâ sidèla na tòm počivâlu i odmarâla je tù da bi moglà dâlje, jer tò su nosili sigurno dvâ, tri kilomètra.

I: Tù kad su nosili z bârki gnòj va vrìcah, va košârah su tù počivâli na tòm.

R: A sêno kad su nosili ovâmo ìsto su počivâli, jel tâko?

I: Počivâli su tù, ovdì ih je... Pa sâko nèkoliko je tih počivâla.

¹¹⁸ Usp. Isto, str. 156.

¹¹⁹ Usp. Isto, str. 173.

¹²⁰ Imena govornika, Rudolfa i Ivana Brnića, označena su kraticama.

R: Däkle, svè òve stozi òko Rùdin, òko našeg selà ìmaju počivàla. Däkle, kameni kà je poslâgano kadì su oni počivàli døk su nosili ili tò sèno ili tãj gnøj pösle nãzad va mèsta od svojèga. Tò su kàmene plöçe se zovù počivàla. Èvo, nažàlost, vïdimo da jih devastiraju i kràdu dãnas, àli tè plöçe jòš vãvik tù postöje.

12. Popis literature

- Barić, Eugenija ... [et al.], *Hrvatska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.
- Damjanović, Stjepan, *Staroslavenski jezik*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2003.
- Lukežić, Iva, *Čakavski ikavsko-ekavski dijalekt*, Izdavački centar, Rijeka, 1990.
- Lukežić, Iva, *Govori Klane i Studene*, Libellus, Crikvenica, 1998.
- Lukežić, Iva, *Zajednička povijest hrvatskih narječja – 2. Morfologija*, Hrvatska sveučilišna naklada, Filozofski fakultet u Rijeci, Katedra čakavskog sabora Grobnišćine, Zagreb, 2015.
- Malecki, Mieczyslaw, *Čakavske studije*, Maveda, Rijeka, 2007.
- Turčić, Branko, *Sedmoškojani – prvi čakavski rječnik*, Adamić, Rijeka, 2002.
- Turk, Marija, *Današnji krčki govori*, u: K. Meyer, *Čakavština otoka Krka*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 1996., str. 109.-126.
- Turk, Marija – Lukežić, Iva, *Govori otoka Krka*, Libellus, Crikvenica, 1998.
- Vranić, Silvana, *Čakavski ekavski dijalekt: sustavi i podsustavi*, Filozofski fakultet, Odsjek za kroatistiku, Rijeka, 2005.

- Zubčić, Sanja – Vranić, Silvana, *Hrvatska narječja, dijalekti i govori u 20. stoljeću*, u: A. Bičanić, *Povijest hrvatskog jezika 5*, Croatica, Zagreb, 2018., str. 525.-574.

Internetski izvori

- Milčetić, Ivan, *Čakavština kvarnerskih otoka*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1895., pristupljeno: 13. veljače 2024.
<https://digitalna.nsk.hr/?pr=iiif.v.a&id=10092&vwopt=%7B%22pan%22%3A%7B%22x%22%3A0.559%2C%22y%22%3A0.728%7D%2C%22view%22%3A%22thumbnails%22%2C%22zoom%22%3A0.392%7D>
- Popis stanovništva iz 2021. godine, pristupljeno 23. veljače 2024.,
<https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270>

13. Sažetak i ključne riječi (*na hrvatskome jeziku*)

U ovome diplomskome radu iznose se rezultati provedenoga dijalektološkog istraživanja morfologije mjesnoga govora Rudina na otoku Krku. Najprije se ukratko navode prijašnja istraživanja morfologije čakavskoga narječja, a zatim se detaljnije prikazuju morfološka istraživanja krčkih govora. Najveći dio ovoga rada zauzima morfološka analiza govora Rudina, provedena na svim vrstama riječi, sljedećim redoslijedom: imenice, zamjenice i brojevi, pridjevi, glagoli, nepromjenjive riječi.

Ključne riječi: čakavica, Rudine, govor, otok Krk, dijalektološka analiza, morfologija, istraživanje.

14. Naslov i ključne riječi (*na engleskome jeziku*)

Morphology of the local speech of Rudine on the island of Krk

Key words: chokavian, Rudine, island of Krk, speech, dialectological analysis, morphology, research.